

Zlá bestie amnestie

Přemýšlel jsem nedávno o tom, kolikrát asi člověk žijící v euroatlantickém prostoru za život slyší, pokud je i sám přímo nevyslovuje, slova „a odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům“. Při počítání hlasů poslanců, kteří rozhodovali o přijetí slovenského ústavního zákona, týkajícího se amnestie udělené v roce 1998 Vladimírem Mečiarom, jsem pak trochu zapochyboval o obsahu sentence, podle níž je „repetitio mater studiorum“.

Amnestie, jež je pojmem známým stejně dobře, jako například zákaz retroaktivity či nabytá práva, vyvolává tradičně emoce již od nepaměti.

Poté, kdy v kolébce demokracie král Karel II. dodržel slib daný Bredskou deklarací a podepsal akt, který nese smířlivě název zákon o beztrestnosti a zapomenutí (Act of Indemnity and Oblivion), „jako při každé restauraci se královi přátelé ze zlých časů cítili ukřivdění,“ napsal v Dějinách Anglie André Maurois a připomenul, že takto ukřivdění „říkali s hořkostí: „Bezettrestnost pro královy nepřátele a zapomenutí pro jeho přátele“.

V uvedeném kontextu nelze přehlédnout, že ve Wikipedii je v pasáži o amnestii prezidenta Václava Havla po dvou větách o tom, kolika odsouzeným byly prominuty tresty uložené předchozím režimem, uzavřen výklad o amnestii udělené záhy po jeho nástupu do funkce v roce 1989 třetí větou, jak „mezi amnestovanými byl i za vraždu odsouzený Jozef Slovák, který po propuštění spáchal nejméně čtyři další vraždy“ (dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Amnestie>).

Konečně, záhy po ní se ozvaly hlasy, aby byla zrušena amnestie udělená prezidentem Václavem Klausem na konci jeho druhého funkčního období v lednu 2013, na pořad obratem přišly i neúspěšné ústavní stížnosti, jimiž se stěžovatelé domáhali alespoň zrušení části amnestijního rozhodnutí.

Je však vůbec reálně možné, aby s udělenou amnestií byli zároveň a rovnovážně spokojeni pachatelé i poškození?

Jak se vypořádat s tím, že na jedné straně stojí legitimní zájem na tom, aby pachatelé byli potrestáni, na straně druhé bez ohledu na v trestním řízení učiněná skutková zjištění a jejich právní posouzení rozhodnutím o amnestii a navazujícími soudními rozhodnutími aplikujícími amnestijní rozhodnutí vyslovená beztrestnost či pravomocně prominutý výkon trestu?

Je jednou bez jeho vlastního přičinění nabyté právo trestně stíhaného či odsouzeného méně hodnotné než veřejný zájem na jeho potrestání?

Lze, pokud by tomu tak bylo, upřednostnit veřejný zájem natolik, až by na druhé misce vah ležící ochrana nabytých práv byla zcela vyprázdněna?

x x x

Zkusme modelovat situaci, která nastane poté, kdy amnestijní rozhodnutí bude zrušeno.

I po letech „obživnou“ zastavená trestní stíhání a těm, kdož byli propuštěni z věznic, bude doručeno soudní rozhodnutí, stanovující datum nástupu zbytku nevykonaného trestu odnětí svobody?

Co se stane se skutky, jejichž trestnost by jinak v čase do obnovení trestního stíhání byla promlčena?

Stavělo či přerušovalo zrušené amnestijní rozhodnutí běh promlčecích lhůt?

Jakou procesní formou budou zrušena pravomocná usnesení o zastavení trestního stíhání?

Zdá se, že nabobtnají komentáře ke slovenskému trestnímu zákonu i trestnímu řádu, budou tak či onak vydávána rozhodnutí, jež se posléze stanou předmětem posouzení Evropským soudem pro lidská práva a doktrína trestního práva se rozbují nad řešením nejen těchto, ale jistě i dalších dosud neřešených souvisejících otázek.

Dejme si příklad, v právním státě, jímž je Česká republika, jak doufám, ad absurdum.

Ve volbách demokraticky zvolená politická reprezentace přijme ústavní zákon, jímž zruší část amnestie udělené prezidentem Václavem Havlem, jež umožňovala propustit z výkonu trestu odsouzené za vraždu.

Vraždili však všichni takto propuštění stejně častokrát jako Jozef Slovák, případně aspoň jednou?

Vraťme se k amnestii a nabytým právům.

Nedotknutelnost amnestie nemůže být bezmezná. Jistě by tak bylo možno například zrušit či neaplikovat amnestijní rozhodnutí, jímž by Adolf Hitler v dubnu 1945 rozhodl o aboliici ve vztahu ke zločinům proti lidskosti, genocidě a válečným zločinům. To jsme však očividně ve zcela odlišném terénu.

Není však rušení třeba i cíleně udělené amnestie cíleně přijatým ústavním zákonem poněkud nešťastným pokusem přišít na hrubý pytel hrubou záplatu?

Je zájem na politickém řešení obecně natolik silný, že by třeba jindy a jinde mohl vést až k pozastavení platnosti principu presumpce nevinny, například s odůvodněním, že všichni kradou?

x x x

Český ústavní soud byl před problematiku amnestie postaven několikrát. Jak již bylo řečeno, ti, kdož se domáhali jejího zrušení, neuspěli. V uvedeném kontextu nelze přehlédnout odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové k usnesení ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 14/13.

Citované odlišné stanovisko podává precizní přehled o zahraniční amnestijní judikatuře, zrušení amnestijního rozhodnutí ex tunc zákonem či ústavním zákonem však tehdy ještě k dispozici nebylo.

Lze za hypotetické situace, že by se amnestijní rozhodnutí sofistikovaně dotklo jen několika konkrétních podezřelých, až by jej bylo možno brát jako množinu individuálních milostí, deklarovat veřejný zájem zákonem či zákonem ústavním?

Půjde zrušit ústavním zákonem milost, jež by byla udělena Jiřímu Kájínkovi?

Pokud by amnestijní rozhodnutí alespoň trochu naplnilo kritérium obecnosti, je na věc přílehavá věta z nálezů českého Ústavního soudu ze dne 13. 5. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 14/13, že „jinak slovy českého pořekadla řečeno, mohlo by dojít k tomu, že "se špinavou vodou by bylo z vaničky vylito i dítě"“.

Výše zmiňovaná zahraniční amnestijní judikatura, vázaná vesměs k nárokům na náhradu škody, se zákonitě neodvívá od případů původem ze zemí, jež lze objektivně považovat za právní státy, ale k latinskoamerickým státům či Turecku.

Lze se tak vrátit k tomu, co bylo naznačeno titulkem.

Je-li amnestie bestií, jež je pravidelně zneužívána lidem zprvu milovanými a zvolenými a tímž lidem záhy poté nenáviděnými politiky, bylo by asi lépe tento institut pro budoucno v daném právním řádu zrušit.

Dodatečná „řešení“ činěná ad hoc jsou velmi riskantní hrou se zásadami trestního práva.

„... jakož i my odpouštíme našim viníkům“?

JUDr. PhDr. Stanislav Balík,
advokát, bývalý soudce Ústavního soudu

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nebezpečný návrh novely zákona aneb Cesta do pekel je dlážděna těmi nejlepšími úmysly. Actio popularis – dobrý sluha, ale špatný pán](#)
- [Třpyt a bída DPP](#)
- [Lesk a bída klouzavého mandátu](#)
- [GDPR pro samostatné advokáty](#)
- [GDPR kontra zásada veřejnosti](#)
- [Proboha, nepohrávejme si s myšlenkou na zrušení Senátu – aneb I každý populismus musí mít svou mez.](#)
- [Proč máme málo soudců-mužů? Není to diskriminace?](#)
- [Zpověď týraného dyslekticko-dysgrafického autisty](#)
- [Právo stále bují aneb Právní život](#)
- [Glejt pro podpantofelníka](#)
- [Léto versus generátor spisů aneb Právní život](#)